

Сыйфат

(билге, төс, тәм, форма, вакыт, характер)

Нинди? Кайсы?

Дәрәжә:

Гади : ак, йомры

Чагыштыру: -рак, -рәк

Артыклык: бик, иң, ап-, кып-,
зәп-, ямь-, кап-, кеп-

Кимлек: -су , -сел , -гылт, -гелт, -
келт, -сыл

Фигыль

(эш, хәрәкәт, хәл, тойгы, аваз чыгару)

Сан : берлек, күплек

Форма: барлык, юклык

Заман :

Үткән : Нишлэгән?

Нишләде?

Хәзерге: Нишли?

Киләчәк: Нишләр?

Нишләячәк?

Баш кисәкләр

Ия: (исем, алмашлык) Кем? Нәрсә?

Хәбәр : (фигыль) Нишләде?,
Нишлэгән? Нишли? Нишләр?
Нишләячәк?

Иярчен кисәкләр

Тәмамлык : (исем, алмашлык) Кемгә?
Нәрсәгә? Кемне? Нәрсәне? Кемнән?
Нәрсэдән?

Аергыч : (сан, сыйфат) Нинди?,
Кайсы? Ничә?

Хәл : (исем) Кая? Кайчан? Кайда?

Главные члены

Подлежащее(сущ, мест): Кто? Что?

Сказуемое (глагол): Что делать?, Что
сделать?

Второстепенные члены

Дополнение (сущ, мест.) : Кому?

Чему? Кого? Чего? О ком? О чем?
Кем? Чем?

**Определение (прилагательное,
числительное):** Какой? Какая?
Какое? Какие? Сколько?

Обстоятельство (сущ): Как? Где?
Куда?

Сузыклар

А У Ы О
Ә Ү Э-Е Ө И

Тартыклар

Парлы тартыклар

Б В Д Г Ж З Ж
П Ф Т К Ш С Ч

Парсыз тартыклар

М Л Н Р Й Ң
Х Һ Ц Щ

Сүз ясагыч:

-чы, -че, -лык, -лек, -таш, -
тәш, -лы, -ле, -гыч, -геч, -
кыч, -кеч, -сыз, -сез, -кы, -
ке, -ла, -лә, -у, -ү, -даш, -
дәш

Сүз төрлөндөргөч

-ның, -нең, -ны, -не, -ка, -кә,
-га, -гә, -нан, -нән, -тан, -
тән,
-да, -дә, -та, -тә, -лар, -ләр,
-нар, -нәр

Исем

(предметны белдерә)

Кем? Нәрсә?

Ялгызлык исемнәр

Уртаклык исемнәр

Берлек сан

Күплек сан: -нар, -нәр, лар,-ләр

Килеш белән төрләнү:

Б .к. Кем? Нәрсә?

И.к. Кемнең? Нәрсәнең?

Ю.к. Кемгә? Нәрсәгә? Кая?

Т.к. Кемне? Нәрсәне?

Ч.к. Кемнән ? Нәрсәдән? Кайдан?
Кайчан?

У.в.к. Кемдә? Нәрсәдә? Кайда?

Части речи

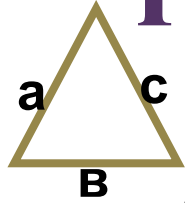
Существительные : Кто? Что?

Прилагательные: Какая?,
Какое?, Какой?, Какие?

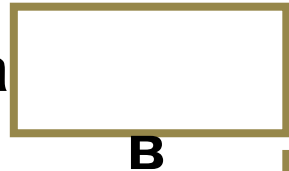
Глагол : Что делать, Что сделать

Местоимение(личные) Я,ты,он,
она,оно,мы,вы,они

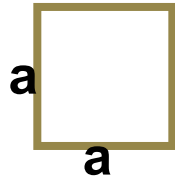
Периметр табу (P, мм, см, дм, м)

$$P = a + b + c$$

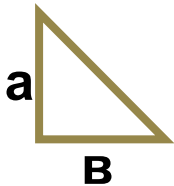

$$P = (a + b) * 2$$

$$P = 4 * a$$

Мәйдан табу (S, мм³, см³, дм³, м³) :

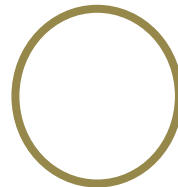
$$S = (a * b) : 2$$

$$S = a * b$$

$$S = a * a$$

$$S = 2\pi * R^3,$$

$$\pi = 3,14 \quad R - \text{радиус}$$

Хезмэт дәресендә куркынычсызлык кагыйдәләре

Энә белән эшләү	Кайчы белән эшләү	Без белән эшләү	Тырма белән эшләү
Иптәшеңә энәне һәм булавканы калын башы белән бир!	Кайчыны югары күтәрмә, очлы башын аска каратып кис!	Безне иптәшеңә сабы белән бир!	Эшләр алдыннан тырма сабын тикшер, ул кытыршы булмасын!
Энә һәм булавканы югалтма, эш башында, эш ахырында сана!	Кайчыны ачык калдырма!	Безне кесәңдә йөртмә!	Эшлөгәндә һәм эштән соң аны югары күтәрмә!
Тегәр алдыннан без белән тишп эсләр яса, аннан соң гына тек!	Эшлөгәндә сул кулыңның бармагына игътибар ит!	Тишә торган предметны такта өстенә куеп тиш!	Тырма тешләрен өскә каратып калдырма!
Энә белән булавканы киемеңә кадама!	Иптәшеңә биргәндә ябык килеш һәм сабы белән бир!	Тишкәндә тиешле җайланма куллан!	Тырманы эш беткәч чистартырга онытма!
Аларны авызыңа алма, савытыңда сакла!	Кайчыны үзенең махсус савытыңда сакла!		Тырманы үз урынына куй!
Җепне тиешле озынлыкта ал!			
Теккәндә, чиккәндә уймак куллан!			

Үлчэү берэмлеклэре

Масса

$$1\text{кг}=1000\text{гр}$$

$$1\text{ц}=100\text{кг}$$

$$1\text{т}=10\text{ц}=1000\text{кг}$$

Озынлык

$$1\text{см}=10\text{мм}$$

$$1\text{дм}=10\text{см}$$

$$1\text{км}=1000\text{м}$$

$$1\text{м}=100\text{см}$$

$$1\text{м}=10\text{дм}$$

Вакыт

$$1\text{мин}=60\text{с}$$

$$1\text{сэг}=60\text{мин}=3600\text{с}$$

$$1\text{тәүл}=24\text{сэг}=1440\text{мин}=86400\text{с}$$

$$1\text{ел}=12\text{ай}=365(366)\text{тәүл}$$

$$1\text{гасыр}=100\text{ел}$$

Мәйдан

$$1\text{см}^2=100\text{мм}^2$$

$$1\text{дм}^2=100\text{см}^2=10000\text{мм}^2$$

$$1\text{км}^2=1000000\text{м}^2=100\text{га}=10000\text{ар}$$

$$1\text{м}^2=100\text{дм}^2=10000\text{см}^2$$

$$1\text{ар}=100\text{м}^2$$

Тизлек(V), вакыт(t), юл(S)

Тизлек (V): $V=S:t$ (км/сәг)

Вакыт(t): $t=S:V$ (сәг)

Юл (S): $S=V*t$ (км)

Күләм берәмлекләре:

$$1\text{дм}^3=1\text{л}$$

$$1\text{м}^3=1000\text{дм}^3=1000\text{л}$$

$$1\text{л}=1\text{дм}^3=1000\text{см}^3$$

$$1\text{см}^3=1000\text{мм}^3$$

$$1\text{км}^3=1000000000\text{м}^3$$

Күләм табу(мм³, см³, дм³, м³, км³)

$$V=A*B*C=A*B*H$$

Н-биеклек, а, в-яклары

$$V=A*A*A=A^3$$